

KGUTSUFATSO

BILI YA TOKISO YA SEKOLOTO / KEREDITHI YA NAHA [B30 – 2018]

1. SELELEKELA

- 1.1** Sepheo sa Bili ena ke ho fan aka kutlweseso ya Bile ya Tokiso ya Sekoloto ya Naha (Bili) ka morero wa ho thusa setjhaba le baamehi. Hona ho tla ba thusa le ka ho phehisa ka tsebo Biling ena le ho ba le seabo ho ralweng ha melao.
- 1.2** Nnete yah ore melao e ama bohle ka hara naha e etsa hore ho be bohlokwa hore bohle ba se felle ka ho tseba melao fela, empa ba tsebe le mehato ya ho e sebedisa hore ba tsebe ho ba le seabo se utlwahalang ba be ba phehise ka tshwanelo. Kahoo setjhaba se kgothaletswa ho etsa le ho ba le seabo ho thehweng ha melao hore maikutlo a sona a be le boemedi melaong e pasiswang.

2. KGUTSUFATSO

- 2.1** Bili ena ke bili ya komiti mme ha e a tsebiswa ke Letona empa e tsebisitswe ke Komiti ya Tshebetso ya Kgwebo le Indasteri ya Seboka sa Setjhaba ho ya ka karolo ya 73 (2) ya Molaotheo wa Riphaboliki ya Afrika Borwa 1996.
- 2.2** Bili ena e lokesa Molao wa Keredithi / Sekoloto wa Naha (NCA) 2005 jwaloka ha o lokisitswe ke Molao 19 wa 2014 mme qalong ho eketswa ditlhaloso tse ntjha tsa diphelelo tsa Bili.
- 2.3** Bili ena e rehilwe “Bili ya Molamola Dikoloto” kaha sepheo sa yona e le ho shebana le ho thibela dikoloto tse feteletseng basebedising le ho nnetefatsa mmara o finyellehang, o tsitsitseng le wa tekatekano wa phano ya keredithi / sekoloto.
- 2.4** Diphuputso di hlahisitse hore sekgahla sa kadimano ya tjhelete ya sekoloto se sa tshireletsehang le se seng molaong se nyolohile mme atile haholo basebetsing ba difaboriki / difektri, ba dimmaene, ba mapolasi le ba malapeng bao e leng bona diphofu tse kgolo. Diphuputso tsena di boetse tsa fumana hore dintlha tse bakang maemo ana sehlopheng sena sa batho di akga ho fellwa ke mosebetsi, ho nyoloha ha theko bophelong, lenane la

dihloho tsa malapa tse shwang ka dikotsi tsa ditekesi le dibase le dikotsi tse ding.

2.5 Ka baka la tsena tse fumanehileng Komiti ya Tshebetso e bone tlhkeho e matla ya mehato ya kenello hobane leha NCA e le molao o hlwahlwa o ileng wa tshehetsa moru ka nako tse boima ka dilemo tsa bo 2005, ha e a lokisetswa hantle bakeng sa mosebetsi ya itlhophereng.

3. MANOLLO YA POLELWANA KA NNGWE

3.1 Polelwana ya 1 e kenya ditlhaloso tse ntjha Molaong.

3.2 Polelwana ya 2 e fetola karolo 3 ya Molao ho alla hore bolamodi dikolotong e be mokgwa le sebetsa sa ntlafatso le ntshetsopele ya maphelo a setjhaba sa Afrika Borwa. Sepheo ke ho fokotsa morwalo wa sekoloto bathong bano ba imetsweng ba bile ba sa tshireletseha tlasa maano a tsamaiso a dikoloto ao le ona a ntseng a sekametse ka ho bafani ba dikoloto.

3.3 Polelwana ya 3 e kenyeletsa karolo ya 15 AMolaong ho fan aka mesebetsi ya Molaola-Dikoloto wa Naha ho ya ka tshebediso ya bolaodi dikolotong. Maemo a jwale a ho kenella dikolotong a fella ka ho kenngwa tlasa tsamaiso le ho tshwarelwa thepa.

3.4 Polelwana 4 e fetola karolo 27 ya Molao ho eketsa mesebetsi ya Teraebunale.

3.5 Polelwana 5 e fetola karolo 60 ya Molao ho hlakisa tokelo ya boikopelo ba kerediti / sekoloto e le ho ya ka Molao.

3.6 Polelwana 6 e kenyeletsa karolo ya 69A ho laela Molaola-Dikoloto wa Naha ho boloka direjistara tsa boikopelo ba ho thuswa dikolotong le ho alla hore Letona le ka kgetha dintlha tse lokelang ho kenngwa moo.

3.7 Polelwana 7 e fetola karolo 70 ya Molao e batlang hore keredithi biro e amohele dintlha tse hlahang ho Molaola-Dikoloto wa Naha ka ntle ho ditefello. Sepheo ke hore basebedisi ba kgonang ho lefa ka mora ho ho fokoletswa mojaru wa mekitlane ba dumellwe ho etsa jwalo.

3.8 Polelwana 8 e fetola karolo ya 71 ya Molao ho lokisetsa ho ntshuwa ha disetifikeiti tsa bopaki ba tlhweko dikolotong ke Molaola-Dikoloto wa Naha le ho rarollwa ha dikgohlano tse tsamaelanang le sena.

- 3.9** Polelwana ya 9 e fetola karolo ya 71 ya Molao ho alla nako eo ka yona biro ya keredithi e lokelang ho ntsha lebitso la motho lethathameng la bakoloti ka mora tharollo kapa ho lefa sekoloto.
- 3.10** Polelwana 10 e kenyeletsa karolo ya 82A Molaong, yona e reng dikhaonselara tsa dikoloto di tlalehe boitshwaro bo sa amohelehang ba tshebediso ya sekoloto. E boetse e batla hore bafani ba keredithi ba fane ka dintlha tse itseng matsatsing a supileng mme Teraebunale e ka beha dikotlo tsa ditefello ho ba hlolehang ho etsa sena. Ka polelwana ena bili ena e tla thibela le bafani ba keredithi ho etsa hoo ka bohlaswa le ho hloka boikarabelo.
- 3.11** Polelwana ya 11 e fetola karolo ya 85 ya Molao ho matlafatsa makgotla ho etsa dipatlisiso ka se tlišitsweng ka pela ona ha mosebedisi a ho lokela ho lamolelwa dikolotong, hore na o a batla ho etsa hoo, mme haeba o a batla makgotla a fetisetse taba ena hanghang ho Molaola-Dikoloto wa Naha kapa ho etsa hoo ka bo lona haeba lekgotla leo le ena le dintlha tse anetseng.
- 3.12** Polelwana 12 e fetola karolo ya 86 ya Molao hore khaonselara ya dikoloto e dule e ntse sheba dilekane le ditumellano bakeng sa kadimano e bohlaswa, eseng e etse hono fela ka kopo ya mosebedisi. Polelwana ena e boetse e kenyeletsa le tlhakisetso ka sekgahla sa phaello, ditjeho le ditefello tse ka nnang tsa fokotswa kapa tsa tloswa hohang.
- 3.13** Polelwana 13 e kenyeletsa karolo 86A Molaong. Karolo ena e alleletsa hore Molaola-Dikoloto wa Naha a be le hona ho ka lekola hore na boikarabelo ba moikopedi ya kolotang bo ka fetolwa kapa ba leketliswa kapa ba hlakolwa ke Teraebunale haeba bo ka se fetolwe ka nako e sehilweng. E boetse hona ho ka etsahala nakong ya dilemo tse nne ka mora ho qala ha Molao ona wa Tokiso. Letona le lebelletswe ho sheba bokgoni ba mehato ena mme le tlalehele Seboka sa Setjhaba.
- 3.14** Polelwana 14 e fetola karolo ya 87A ya Molao ho matlafatsa Teraebunale ho beakanya botjha boikarabelo ba mosebedisi.
- 3.15** Polelwana 15 e kenyeletsa karolo 87A Molaong. Karolo ena e lokiseditswe ditaello tsa Teraebunale moo maemo le boikarabelo ba mosebedisi bo ke keng ba fetolwa boleleleng ba nako e itseng. Ha

mosebedisi a ka se kgone ho itharolla ka mora dikgwedi tse 24, Teraebunale e ka qhala boikarabelo bono.

- 3.16** Polelwana 16 e kenyeletsa karolo 88a le 88B Molaong. Dikarolo tsena di alleletsa ditlamorao tsa kenello le bolamodi tlasa taelo e hlahang ka karolo ya 87A ka tatellano.
- 3.17** Polelwana 18 e fetola karolo 89 ya Molao ho matlafatsa Teraebunale ho se ananele le ho tima tumellano ya sekoloto e seng molaong.
- 3.18** Polelwana 18 e fetola karolo 90 ya Molao ho matlafatsa Teraebunale ho etsa taelo kgahlanong le tse seng molaong tumellanong kapa seleaneng sa sekoloto.
- 3.19** Polelwana 19 e fetola karolo ya 106 ya Molao ho lokisetsa inshoreense e tlamang mabapi le dilekane tse itseng tsa dikoloto. Sena se reretswe haholo dilekane tsa batho ba fumanang moputso o ka tlase ho R7500 ka kgwedi. Hona ha ho tlame fela ho lokela ho nkelwa qeto ke Letona ka sepheo sa ho thusa basebedisi eseng ho ba ekeletsa morwalo le hore ba se be mathateng ha motho a fellwa ke mosebetsi mme hape h ba pholosa tabeng ya ho behwa tlasa tsamaiso ya dikoloto.
- 3.20** Polelwana e lokisa karolo 129 ya Molao ho alla ntlha yah ore mofani ka keredithi a ka se ke a tsoseletsa kapa qalella selekane hape moo ebang ho se ho keneletse ditaello tsa Teraebunale.
- 3.21** Polelwana ya 21 e fetola karolo 130 ya Molao ka hore lekgotla le qhale nyewe e ka pele ho lona haeba Teraebunale e se e laetse hore selekane seno se qhalwe.
- 3.22** Polelwana ya 22 e fetola karolo ya 137 ya Molao ka phetisetso ya boikopelo ba bolamodi ho iswa ho Teraebunale.
- 3.23** Polelwana ya 23 e fetola karolo ya 142 ya Molao e alla ho mamelwa ha boikopelo ba thuso ke setho se le seng sa Teraebunale.
- 3.24** Polelwana ya 24 e fetola karolo ya 152 ya Molao ho hlakisisa hore ditaello tsa Teraebunale di a tlama ho mofani le mosebedisi wa sekoloto ka ho tshwana.
- 3.25** Polelwana ya 25 e kenyeletsa dikarolo tsaa 157A, 157B, 157C le 157D Molaong. Karolo ya 157A e bua ka tlolo ya molao moo motho a fanang ka dintlha tse fosahetseng ka boomo kapa moo motho a fetolang maemo a hae a dikoloto moo a etsetsang hore a tle a thusetswe ka dikoloto tsa hae.

157B e ka ditlolo tsa molao tseo ebang ha di a amoheleha Molaong. 157C e ka ditlolo tsa hore le ha boingodiso bot lama motho ebe yena o ntse a sebetsa ntle le ho ingodisa. 157 e ka ditlolo tsa molao tse etswang ke khampani.

- 3.26** Polelwana ya 26 e fetola karolo ya 161 ya Molao ho fan aka dikotlo ho ba tlotseng molaoho ya ka karolo ya 25. Ho ya ka karolo 157A nako ya tjhankane ha e fete dilemo tse 10
- 3.27** Polelwana ya 27 e fetola karolo ya 164 ya Molao ho atisa mehato e ka nkuwang ke Teraebunale ha ho ka ha etsahala hore ho be le dilekane tse fumanehang di sa latela Molao.
- 3.28** Polelwana 28 e fetola karolo ya 165 e allang hore Teraebunale e ka nna ya fetola kapa ya hula diqeto tsa yona tlasa maemo a itseng.
- 3.29** Polelwana 29 e fetola karolo ya 171 ya Molao ho laela Letona ho etsa melawana ya ho theha leano la thuto ka tsa ditjhelete mme le buisane le Letona la tsa ditjhelete mabapi le ditefello tsa maano ano. Ho boetse ho etswa tataiso bakeng sa Lekgotla la Maseterata le Teraebunale mabapi le ditaello ho ya ka karolo 86 (7)©(ii)(ccA).
- 3.30** Polelwana 30 e fetola sehloho se se lelelesa Molao e le ho alla bolamodi ho tsa dikoloto.
- 3.31** Polelwana 31 e lokisesetsa Molao wa Tokiso ntle le dikarolo 19, 25 le 26 hore o sebedisehe le selekaneng se neng se entswe pele ho ho kenngwa tshebetsong ha Molao wa Tokiso wa Dikoloto wa Naha wa 2018, haeba selekane seno se wela tlasa tshebediso ya Molao ona.
- 3.32** Polelwana ya 32 e alla sehloho se se kgutshwane le qalo.

4. PHETHO

Ditho tsa setjhaba di kgothaletswa ho etsa diphehiso Biling ena pele e fetoha Molao hobane e tla di ama hang fela ha e pasiswa e eba Molao. Dikhophi tsa bili di ka fumaneha ka mekgwa e latelang:

- www.gov.za
- www.eclegislature.gov.za kapa

- Mong Makabongwe Tyiwani ka mtyiwani@ecleg.gov.za kapa 0794966490 kapa
- Mong Lonwabo Sopela ka lsopela@ecleg.gov.za

Diphehiso tse ngotsweng le tsa molomo di ka lebiswa ho Ditho le basebetsi ba Komiti ya Tshebetso ba tla beng ba etela dibaka tse fapafapaneng tsa provense ho nonya maikutlo a setjhaba. Diphehiso di ka boela tsa romelwa ka fekse ho 0867344949.